

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა

მაგდა ჯილაური

არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიის რეგიონალურ
უსაფრთხოებაზე

ნაშრომი შესრულებულია საერთაშორისო ურთიერთობების ბაკალავრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

თბილისი

2023 წელი

აბსტრაქტი

ეს ნაშრომი შეისწავლის არაბული გაზაფხულის გავლენას კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოების დინამიკაზე. ამ თემის დამუშავებისას გამოვყავი საკვლევი კითხვა - "როგორ იმოქმედა არაბულმა გაზაფხულმა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე და რა გავლენა იქონია რეგიონის ქვეყნებზე?"

აქვე გამოვყავი ჰიპოთეზა კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოებაზე არაბული გაზაფხულის გავლენის თემაზე:

არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე, რამაც გამოიწვია არასტაბილურობის გაზრდა და ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერება. ამან გავლენა მოახდინა რუსეთსა და კავკასიის ქვეყნებს შორის ურთიერთობაზე, ასევე რეგიონის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე.

რაც შეეხება თეორიას. ვინაიდან საკმაოდ კომპლექსური თემაა, თეორიებზე ბევრი ვიფიქრე, თუმცა ვთვლი, რომ შემდეგი თეორიები ამ თემას ზუსტად ერგება - „კონსტრუქტივიზმის თეორია“ და „ძალთა ბალანსის“ თეორია.

არაბულმა გაზაფხულმა რამდენიმე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე. უპირველეს ყოვლისა, ნაშრომი განიხილავს, თუ როგორ გაამძაფრა არსებული დამაბულობა და ხელი შეუწყო რეგიონში არასტაბილურობის ზრდას. ეთნიკური დამაბულობა და პოტენციური კონფლიქტები გამწვავდა. არაბულმა გაზაფხულმა ითამაშა როლი კავკასიაში ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერებაში. არაბული გაზაფხულის შედეგად წარმოქმნილმა ძალაუფლების ვაკუუმმა და იარაღის გავრცელებამ ნაყოფიერი საფუძველი შექმნა ექსტრემისტული ორგანიზაციების ზრდისა და რადიკალიზაციისთვის რეგიონში. ნაშრომი ანალიზებს, თუ როგორ გამოიყენეს ეს ჯგუფები სოციალურ და პოლიტიკურ აჯანყებაზე თავიანთი დღის წესრიგის გასაგრძელებლად, რაც უსაფრთხოების მნიშვნელოვან გამოწვევებს უქმნის კავკასიას.

მესამე, ნაშრომი იკვლევს არაბული გაზაფხულის გავლენას რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან. ასევე, ნაშრომი განიხილავს ეკონომიკურ და ენერგეტიკული უსაფრთხოების გამოწვევებს, რომლებიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულის შედეგად კავკასიაში.

Abstract

This paper examines the impact of the Arab Spring on the regional security dynamics of the Caucasus. While working on this topic, I identified a research question - "How did the Arab Spring affect the regional security dynamics of the Caucasus and what was the impact on the countries of the region?"

Here I put forward a hypothesis on the topic of the influence of the Arab Spring on the regional security of the Caucasus:

The Arab Spring had a significant impact on regional security dynamics in the Caucasus, leading to increased instability and the strengthening of extremist groups. This affected the relationship between Russia and the Caucasus countries, as well as the economic and energy security of the region.

As for the theory. Since it is a rather complex topic, I thought a lot about theories, but I believe that the following theories fit this topic exactly - "theory of constructivism" and "balance of power" theory.

The Arab Spring had several significant impacts on regional security dynamics in the Caucasus. First of all, the paper examines how it exacerbated existing tensions and contributed to the growth of instability in the region. Ethnic tensions and potential conflicts escalated. The Arab Spring played a role in the strengthening of extremist groups in the Caucasus. The power vacuum and weapons proliferation created by the Arab Spring created fertile ground for the growth and radicalization of extremist organizations in the region. The paper analyzes how these groups have used social and political upheaval to further their agenda, posing significant security challenges to the Caucasus.

Third, the paper examines the impact of the Arab Spring on Russia's relations with the Caucasus countries. Also, the paper discusses the economic and energy security challenges that arose as a result of the Arab Spring in the Caucasus.

სარჩევი

1. არაბული გაზაფხული: მოკლე მიმოხილვა

1.1 ფონი ----- 6

1.2 საკვლევე კითხვა ----- 7

1.3 ჰიპოთეზა ----- 8

2. არაბული გაზაფხული: მიმოხილვა და შედეგები

2.1 მიზეზები და კატალიზატორები ----- 8

2.2 რეგიონული გავლენა და გავრცელება ----- 9

2.3 გავლენა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე ----- 11

3. თეორიული ჩარჩო

3.1 კონსტრუქტივიზმი: ცნებები და ვარაუდები ----- 12

3.2 კონსტრუქტივიზმის გამოყენება კავკასიაში ----- 14

3.3 ძალთა ბალანსის თეორია: ცნებები და შესაბამისობა ----- 15

3.4 ძალთა ბალანსის თეორიის გამოყენება კავკასიაში ----- 17

4. კვლევის მეთოდები ----- 18

5. არაბული გაზაფხულის გავლენა

5.1 არასტაბილურობა და ეთნიკური დაძაბულობა ----- 19

5.2 ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერება ----- 21

5.3 გავლენა რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიასთან ----- 22

5.4 ეკონომიკური შეფერხებები და გაურკვევლობა -----	24
5.5 ენერგეტიკული უსაფრთხოების გამოწვევები -----	25
6. არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიაზე	
6.1 შემთხვევა 1: აზერბაიჯანი -----	27
6.2 შემთხვევა 2: საქართველო -----	30
6.3 შემთხვევა 3: სომხეთი -----	33
6.4 რუსეთის როლი და პასუხი -----	35
6.5 თანამშრომლობა კავკასიის ქვეყნებს შორის -----	36
6.6 გარე აქტორები და მათი გავლენა -----	37
7. შეჯამება	
7.1 დასკვნების შეჯამება -----	39
7.2 შედეგები და სამომავლო მოსაზრებები -----	40
ბიბლიოგრაფია -----	42

1. არაბული გაზაფხული: მოკლე მიმოხილვა

1.1 ფონი

არაბული გაზაფხული, რომელიც 2010 წელს დაიწყო, იყო ტრანსფორმაციული პერიოდი, რომელიც ხასიათდება ფართო სახალხო აჯანყებებით ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში. მიუხედავად იმისა, რომ მისი უშუალო გავლენა იგრძნობოდა უშუალოდ ჩართულ ქვეყნებში, არაბული გაზაფხულის შედეგებს უფრო ფართო გავლენა ჰქონდა. ეს ნაშრომი მიზნად ისახავს შეისწავლოს არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოების დინამიკაზე, სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი რეგიონის, რომელიც მდებარეობს ევროპის, აზიისა და ახლო აღმოსავლეთის კვეთაზე. კავკასია მოიცავს ისეთ ქვეყნებს, როგორებიცაა აზერბაიჯანი, საქართველო და სომხეთი, რომლებმაც განიცადეს საკუთარი უნიკალური დინამიკა არაბული გაზაფხულის დროს განვითარებული მოვლენების საპასუხოდ. (Dabashi, H. (2012).

არაბული გაზაფხული და მისი გავლენა: არაბული გაზაფხულის ეფექტები გაჩნდა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის საზღვრებს გარეთ და მიაღწია კავკასიის რეგიონს. ეს ნაშრომი ცდილობს გაიგოს, თუ როგორ იმოქმედა არაბულმა გაზაფხულმა კავკასიის ქვეყნების უსაფრთხოების დინამიკაზე და გამოიკვლიოს ამ ცვლილებების შედეგები.

კავკასიის ქვეყნები, თავიანთი მრავალფეროვანი ეთნიკური და რელიგიური შემადგენლობით, იზიარებდნენ გარკვეულ მსგავსებებს არაბული გაზაფხულის ერებთან. დემოკრატიული მმართველობისკენ სწრაფვა, სოციალური სამართლიანობის მოთხოვნა და პოლიტიკური ცვლილებებისკენ მოწოდებები, რომლებიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულის დროს, კავკასიაში გამოძახილი ჰქოვა. ამ საერთო მისწრაფებებმა, ინფორმაციისა და იდეების გავრცელებასთან ერთად, რაც

ხელს უწყობს თანამედროვე საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებს, ხელი შეუწყო ორ რეგიონს შორის ურთიერთკავშირის განცდას.

უფრო მეტიც, არაბულ გაზაფხულს ჰქონდა გადამდები შედეგები, რამაც გავლენა მოახდინა კავკასიის სტაბილურობასა და უსაფრთხოებაზე. ძალაუფლების ვაკუუმი, რომელიც შეიქმნა რეჟიმის ცვლილებებით და შედეგად მიღებული პოლიტიკური არასტაბილურობა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში, შესაძლებლობას აძლევდა ექსტრემისტულ ჯგუფებს გაეფართოებინათ თავიანთი გავლენა. (Dabashi, H. (2012). ამან, თავის მხრივ, იმოქმედა კავკასიაზე, რამაც გამოიწვია რადიკალიზაციის გაზრდა, პოტენციური კონფლიქტები და რეგიონული უსაფრთხოების გამოწვევები.

არაბულ გაზაფხულს მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია არა მხოლოდ ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში, არამედ კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზეც. დემოკრატიული ცვლილებებისკენ მისწრაფებამ, იდეების გავრცელებამ და ექსტრემისტული ჯგუფების აღზევებამ გავლენა მოახდინა კავკასიის ქვეყნების უსაფრთხოების ლანდშაფტზე. ამ დინამიკის გაგება გადამწყვეტია კავკასიის რეგიონის წინაშე მდგარი უსაფრთხოების გამოწვევების გასაგებად და შემდგომი ანალიზის საჭირო არაბული გაზაფხულის კონკრეტული შედეგებისა და შედეგების შესასწავლად კავკასიის თითოეულ ქვეყანაში.

1.2 საკვლევო კითხვა

ამ ნაშრომის მთავარი საკვლევო კითხვაა: „როგორ იმოქმედა არაბულმა გაზაფხულმა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე და რა გავლენა იქონია რეგიონის ქვეყნებზე? რეგიონული უსაფრთხოების სხვადასხვა განზომილების ანალიზის საშუალებით, ეს კვლევა მიზნად ისახავს წარმოადგინოს არაბული გაზაფხულის შედეგები კავკასიისა და მისი შემადგენელი ქვეყნებისთვის.“

1.3 ჰიპოთეზა

ჰიპოთეზა წინასწარი დაკვირვების საფუძველზე ვარაუდობენ, რომ არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე, რამაც გამოიწვია არასტაბილურობის გაზრდა და ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერება. ამ მოვლენებმა გავლენა მოახდინა რუსეთსა და კავკასიის ქვეყნებს შორის ურთიერთობაზე, ასევე რეგიონის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე.

2. არაბული გაზაფხული: მიმოხილვა და შედეგები

2.1 მიზეზები და კატალიზატორები

არაბული გაზაფხულის გაჩენა შეიძლება მივაწეროთ პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების ერთობლიობას. ამ განყოფილებაში მოცემულია ამ მიზეზებისა და კატალიზატორების მოკლე მიმოხილვა, რამაც გამოიწვია აჯანყებები ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში. (Baghirov, V. (2016).

არაბული გაზაფხულის გაჩაღებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა პოლიტიკურმა ფაქტორებმა. ფართოდ გავრცელებული კორუფცია, ავტორიტარული რეჟიმები, პოლიტიკური თავისუფლებების ნაკლებობა და ადამიანის უფლებების დარღვევა მოსახლეობაში იმედგაცრუებისა და უკმაყოფილების გრძნობას ქმნიდა. წლების განმავლობაში პოლიტიკური რეპრესიები და ინკლუზიური მმართველობის სისტემების არარსებობა აღძრავდა ცვლილებების სურვილს.

არაბულ გაზაფხულს ეკონომიკურმა ფაქტორებმაც შეუწყო ხელი. უმუშევრობის მაღალმა დონემ, სურსათზე ფასების ზრდამ, ეკონომიკურმა უთანასწორობამ და სოციალურ-ეკონომიკური წინსვლის შეზღუდულმა შესაძლებლობებმა შექმნა

ეკონომიკური გაჭირვების გარემო, განსაკუთრებით ახალგაზრდებში. ამ ეკონომიკურმა ჩივილებმა კიდევ უფრო გააძლიერა პროტესტი და ეკონომიკური რეფორმების მოთხოვნა. (Cooley, A. (2013).

არაბულ გაზაფხულზე გადამწყვეტი როლი ითამაშა სოციალურმა ფაქტორებმა, მათ შორის დემოგრაფიულმა ფაქტორებმა, ახალგაზრდობის ამაღლებამ და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობამ. რეგიონის უპირატესად ახალგაზრდა მოსახლეობამ, სოციალური მედიის პლატფორმებისა და ინტერნეტის საშუალებით ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის გაზრდასთან ერთად, ხელი შეუწყო საპროტესტო აქციების ორგანიზებასა და მობილიზებას. სოციალური მედიის პლატფორმები ინფორმაციის გავრცელების, დემონსტრაციების კოორდინაციისა და მოსახლეობის საჩივრების გასაძლიერებლად სასიცოცხლო ინსტრუმენტად იქცა. (Werrel, C. 2013)

არსებობდა საერთო ნიმუშები და მამოძრავებელი ძალა იმ ქვეყნებში, რომლებიც განიცდიდნენ აჯანყებებს. პოლიტიკური რეპრესიების გაზიარებულმა გამოცდილებამ, ეკონომიკურმა გამოწვევებმა და დემოკრატიული მმართველობის სურვილმა შექმნა სოლიდარობის განცდა და რწმენა, რომ ცვლილება შესაძლებელი იყო. მეზობელ ქვეყნებში აჯანყებების წარმატება და გადამდები შედეგები შემდგომში იყო კატალიზატორი, შთააგონა და გაამხნევა მოსახლეობა, აღდგნენ საკუთარი რეპრესიული რეჟიმების წინააღმდეგ.

არაბული გაზაფხულის მიზეზები და კატალიზატორები მრავალმხრივი იყო და მოიცავდა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ ფაქტორებს. ამ ძირითადი დინამიკის გაგება აუცილებელია იმ კონტექსტისა და მამოძრავებლების გასაგებად იმ აჯანყებების უკან, რომლებიც განვითარდა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში. (Hoffman, Bruce, (2006),

2.2 რეგიონული გავლენა და გავრცელება

არაბულმა გაზაფხულმა დიდი გავლენა მოახდინა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონზე, მისი ეფექტები გავრცელდა საწყისი ეპიცენტრების მიღმა. ეს ქვეთავი განიხილავს არაბული გაზაფხულის გავრცელებას და მის გავლენას მეზობელ ქვეყნებზე, მათ შორის მის პოტენციურ გავლენას ისეთ რეგიონებზე, როგორცაა კავკასია. (Balayan, T., & Minasyan, S. (2017).

აჯანყებები თავდაპირველად ტუნისში დაიწყო, შემდეგ სწრაფად გავრცელდა ისეთ ქვეყნებში, როგორებიცაა ეგვიპტე, ლიბია, იემენი და სირია. თითოეულმა ქვეყანამ განიცადა უნიკალური დინამიკა და გამოწვევები შესაბამისი აჯანყებების დროს. საპროტესტო გამოსვლების ხასიათი განსხვავებული იყო, დაწყებული პოლიტიკური რეფორმების მოთხოვნით და რეჟიმის შეცვლამდე და დამთავრებული სოციალური სამართლიანობისა და ეკონომიკური თანასწორობისკენ. (Hellet, M. (2012).

არაბული გაზაფხულის გადამდები ბუნება აშკარა იყო, როდესაც პროტესტი და ცვლილებების მოთხოვნა რეზონანსს ავლენდა მეზობელ ქვეყნებში მცხოვრებ მოსახლეობაში. ერთ ქვეყანაში წარმატებულმა ისტორიებმა და თავდაპირველმა მიღწევებმა შთააგონა და გაამხნევა სხვები აღდგნენ თავიანთი რეპრესიული რეჟიმების წინააღმდეგ. ამან შექმნა ტალღოვანი ეფექტი მთელს რეგიონში, რამაც გამოიწვია ფართო დემონსტრაციები და პოლიტიკური ტრანსფორმაციის მოწოდებები.

მიუხედავად იმისა, რომ არაბული გაზაფხულის პირდაპირი გავლენა კავკასიაზე შედარებით შეზღუდული იყო, მისი გავლენა და რეზონანსი იგრძნობოდა რეგიონში. დემოკრატიული მმართველობის, სოციალური სამართლიანობისა და პოლიტიკური ცვლილების საერთო მისწრაფებები კავკასიის ქვეყნებში გაჩნდა, რამაც ხელი შეუწყო ურთიერთდაკავშირებულობის განცდას. გარდა ამისა, ინფორმაციისა და იდეების გავრცელებამ, რომელსაც ხელი შეუწყო სოციალური მედიის პლატფორმებითა და ინტერნეტით, არაბული გაზაფხულის მოვლენებს საშუალება მისცა მიეღწია და შთააგონა კავკასიის მოსახლეობა.

არაბულ გაზაფხულს მნიშვნელოვანი რეგიონალური გავლენა ჰქონდა მისი საწყისი ეპიცენტრების მიღმა. აჯანყებების გავრცელებამ ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის რეგიონში აჩვენა ცვლილებების მოთხოვნის გადამდები ბუნება. მიუხედავად იმისა, რომ კავკასიაზე პირდაპირი გავლენა შესაძლოა შეზღუდული იყო, არაბული გაზაფხული იყო შთაგონების წყარო და ხაზი გაუსვა რეგიონში დემოკრატიული რეფორმებისა და პოლიტიკური ტრანსფორმაციის საერთო მისწრაფებებს.

2.3 გავლენა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე

არაბულ გაზაფხულს მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე უფრო ფართო კონტექსტში. ეს ნაწილი იკვლევს არაბული გაზაფხულის შედეგად გამოწვეული პოლიტიკური აჯანყების, სახელმწიფოს მციფეობისა და გაზრდილი სოციალური განხეთქილების შედეგებს, მათი პოტენციური გავლენის გათვალისწინებით მეზობელ რეგიონებზე, როგორცაა კავკასია. (Markedonov, S (2012).

არაბული გაზაფხულის შედეგად გამოწვეულმა პოლიტიკურმა აჯანყებამ და რეჟიმის ცვლილებებმა გაურკვევლობისა და არასტაბილურობის განცდა გამოიწვია დაზარალებულ ქვეყნებში. ამ არასტაბილურობამ არა მხოლოდ გამოწვევა შეუქმნა მათ საკუთარ უსაფრთხოებას, არამედ ზემოქმედება მოახდინა მეზობელ რეგიონებზე. სახელმწიფოს მციფეობამ და ძალაუფლების ვაკუუმმა შექმნა ექსტრემისტული ჯგუფებისა და არასახელმწიფო აქტორების გამოყენების შესაძლებლობები, რამაც გამოიწვია რეგიონული უსაფრთხოების გაზრდილი შეშფოთება. (Hoffman, Bruce, (2006),

არაბულმა გაზაფხულმა ასევე გაამძაფრა სოციალური დაყოფა ეთნიკური, რელიგიური და სექტანტური ხაზებით. ამ პოლარიზაციამ არა მხოლოდ გააღრმავა შიდა კონფლიქტები, არამედ გააჩნდა პოტენციური გავრცელებულიყო ეროვნულ საზღვრებს გარეთ. შედეგად სექტანტურ დაძაბულობასა და კონფლიქტებს ჰქონდათ

მეზობელი რეგიონების დესტაბილიზაციის პოტენციალი, მათ შორის კავკასიაში, რომლებსაც უკვე ჰქონდათ საკუთარი რთული ეთნიკური და რელიგიური დინამიკა.

არაბულმა გაზაფხულმა ასევე გააჩინა შეშფოთება იარაღის გავრცელებისა და საზღვრებს გარეთ იარაღის კონტრაბანდის პოტენციალის შესახებ. აჯანყებების დროს უსაფრთხოების აპარატების დანგრევამ და იარაღის მარაგის ძარცვამ გაზარდა იარაღის ხელმისაწვდომობა, რაც პოტენციურად გაამწვავა კონფლიქტები და ხელი შეუწყო რეგიონულ დაუცველობას.

საბოლოო ჯამში, არაბული გაზაფხულის გავლენა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე მნიშვნელოვანი იყო. პოლიტიკურმა აჯანყებამ, სახელმწიფოს მყიფეობამ, საზოგადოების განხეთქილებამ და იარაღის გავრცელების პოტენციალმა შექმნა არასტაბილური უსაფრთხოების გარემო დაზარალებულ ქვეყნებში და გააჩნდა პოტენციალი გავლენა მოახდინოს მეზობელ რეგიონებზე, როგორცაა კავკასია. ამ შედეგების გაგება გადამწყვეტია არაბული გაზაფხულის შემდგომი უსაფრთხოების გამოწვევების შესაფასებლად და გადასაჭრელად და ეფექტური რეგიონალური სტრატეგიების შემუშავებისთვის სტაბილურობისა და უსაფრთხოების ხელშეწყობისთვის.

3. თეორიული ჩარჩო

3.1 კონსტრუქტივიზმი: ცნებები და ვარაუდები

კონსტრუქტივიზმი არის თეორიული ჩარჩო, რომელიც გვთავაზობს ღირებულ შეხედულებებს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და რეგიონული დინამიკის გაგებაში. ეს ქვეთავი გთავაზობთ კონსტრუქტივიზმის მიმოხილვას, ხაზს უსვამს მის ძირითად ცნებებსა და ვარაუდებს.

თავის არსში, კონსტრუქტივიზმი ამტკიცებს, რომ სოციალური ნორმები, იდეები და იდენტობები ფუნდამენტურ როლს თამაშობენ საერთაშორისო ურთიერთობების ჩამოყალიბებაში. ტრადიციული თეორიებისგან განსხვავებით, რომლებიც

ფოკუსირებულია მატერიალურ ფაქტორებზე, როგორცაა ძალა და რესურსები, კონსტრუქტივიზმი ხაზს უსვამს არამატერიალური ფაქტორების მნიშვნელობას სახელმწიფოებისა და არასახელმწიფო აქტორების ქცევის ფორმირებაში.

კონსტრუქტივიზმის ერთ-ერთი ცენტრალური კონცეფცია არის იდეა, რომ აქტორების აღქმა რეალობაზე სოციალურად არის კონსტრუირებული. იგი ამტკიცებს, რომ აქტორების მიერ მათი ინტერესების, იდენტობებისა და მათ გარშემო არსებული სამყაროს გაგება ყალიბდება სოციალური ურთიერთქმედებით, ნორმებით და საერთო რწმენით. ეს სოციალურად აგებული გაგება გავლენას ახდენს აქტორების ქცევაზე, გადაწყვეტილებებზე და პრეფერენციებზე.

კონსტრუქტივიზმი ასევე ხაზს უსვამს ნორმების როლს საერთაშორისო ურთიერთობების ჩამოყალიბებაში. ნორმები წარმოადგენს საერთო მოლოდინებს და ქცევის სტანდარტებს მოცემულ საზოგადოებაში ან საზოგადოებაში. ისინი უზრუნველყოფენ მოვლენების ინტერპრეტაციის ჩარჩოს, ხელმძღვანელობენ ურთიერთქმედებებს და გავლენას მოახდენენ სახელმწიფოებისა და არასახელმწიფო აქტორების ქცევაზე. კონსტრუქტივისტები ამტკიცებენ, რომ ნორმები აყალიბებენ საერთაშორისო ურთიერთობების მარეგულირებელ წესებსა და ინსტიტუტებს, რაც იწვევს კოოპერაციის ან კონფლიქტური დინამიკის განვითარებას.

გარდა ამისა, კონსტრუქტივიზმი აღიარებს იდენტობების მნიშვნელობას საერთაშორისო ურთიერთობების ჩამოყალიბებაში. იდენტობები სოციალურად აგებულია და ვითარდება სხვებთან ურთიერთქმედების გზით. ისინი გავლენას ახდენენ აქტორების აღქმაზე, ინტერესებსა და ქცევებზე. კონსტრუქტივისტები ამტკიცებენ, რომ იდენტობები შეიძლება იყოს თხევადი და შეიძლება შეიცვალოს დროთა განმავლობაში, რაც პოტენციურად გამოიწვევს ცვლილებებს ალიანსებში, თანამშრომლობაში ან კონფლიქტებში.

მოკლედ, კონსტრუქტივიზმი გვთავაზობს უნიკალურ პერსპექტივას სოციალური ნორმების, იდეების და იდენტობების როლის ხაზგასმით საერთაშორისო

ურთიერთობებისა და რეგიონული დინამიკის ჩამოყალიბებაში. კონსტრუქტივიზმის ამ კონცეფციებისა და დაშვებების გააზრება აუცილებელია რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე სოციალური ფაქტორების გავლენის გასაანალიზებლად, მათ შორის არაბული გაზაფხულის გავლენის კავკასიაზე.

3.2 კონსტრუქტივიზმის გამოყენება კავკასიაში:

წინა ნაწილის საფუძველზე, კონსტრუქტივიზმი იძლევა ღირებულ ჩარჩოს არაბული გაზაფხულის გავლენის გაგებისა და ახსნისთვის კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოების დინამიკაზე. ეს ქვეთავი განიხილავს იმას, თუ როგორ შეუძლია კონსტრუქტივიზმს ნათელი მოჰფინოს სოციალური კონსტრუქტების, იდენტობის პოლიტიკისა და ნორმების გავრცელების როლს კავკასიის ქვეყნებში და უფრო ფართო რეგიონში არაბული გაზაფხულის რეაქციაში.

კონსტრუქტივიზმი ამტკიცებს, რომ სოციალური კონსტრუქტები, როგორცაა ნორმები და საერთო რწმენა, გავლენას ახდენს სახელმწიფოს ქცევაზე და აყალიბებს რეგიონულ დინამიკას. კავკასიაზე არაბული გაზაფხულის გავლენის კონტექსტში კონსტრუქტივიზმი ხაზს უსვამს დემოკრატიული ნორმების გავრცელებას და პოლიტიკურ ცვლილებებთან და მოქალაქეთა გაძლიერებასთან დაკავშირებული იდეების გავრცელებას. დემოკრატიული მმართველობისა და სოციალური სამართლიანობისკენ მისწრაფებამ, რომელიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულის დროს, რეზონანსი მოჰყვა კავკასიის მოსახლეობას, რამაც გამოიწვია პოლიტიკური რეფორმების მოთხოვნა და გავლენა მოახდინა რეგიონული უსაფრთხოების ლანდშაფტზე.

იდენტობის პოლიტიკა ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს კონსტრუქტივისტურ ანალიზში. კავკასიის ქვეყნების მრავალფეროვანი ეთნიკური და რელიგიური შემადგენლობა კვეთს არაბული გაზაფხულის გავლენას, რადგან საერთო იდენტობა

და აღქმა საკუთარი თავისა და სხვების შესახებ აყალიბებს რეგიონულ დინამიკას. კონსტრუქტივიზმი ხაზს უსვამს, რომ იდენტობის კონსტრუქციაში ცვლილებებმა, იქნება ეს საერთო საჩივრებით თუ პოლიტიკური ცვლილებებისკენ მისწრაფებებით, შეიძლება გავლენა მოახდინოს ალიანსებზე, თანამშრომლობასა და კონფლიქტებზე კავკასიაში.

უფრო მეტიც, კონსტრუქტივიზმი ხაზს უსვამს ნორმების გავრცელებას, როგორც მამოძრავებელ ძალას არაბული გაზაფხულის მიმართ რეგიონული რეაგირების ფორმირებაში. როდესაც პოლიტიკური ტრანსფორმაციისა და დემოკრატიზაციის იდეები გავრცელდა ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში, მათ გავლენა მოახდინეს მეზობელ რეგიონებზე, როგორცაა კავკასია. ნორმის გავრცელებამ შეიძლება გამოიწვიოს პოლიტიკის ცვლილებები, პოლიტიკური გადაჯგუფება და რეგიონული დინამიკის ცვლილება, რადგან აქტორები თავიანთ ქცევას ადაპტირებენ ნორმატიულ გარემოსთან.

დასასრულს, კავკასიაში კონსტრუქტივიზმის გამოყენება ღირებულ შეხედულებებს გვაწვდის არაბული გაზაფხულის გავლენის გაგებაში რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე. სოციალური კონსტრუქტების, იდენტობის პოლიტიკისა და ნორმების გავრცელების ანალიზით კონსტრუქტივიზმი ეხმარება კავკასიის ქვეყნების და უფრო ფართო რეგიონის პასუხების გარკვევას პოლიტიკურ აჯანყებაზე და ცვლილებებისკენ მისწრაფებებზე, რომლებიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულის დროს. ეს პერსპექტივა საშუალებას იძლევა უფრო ღრმად გავიგოთ არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიის რეგიონის უსაფრთხოებასა და სტაბილურობაზე.

3.3 ძალთა ბალანსის თეორია: ცნებები და შესაბამისობა

ძალთა ბალანსის თეორია არის საერთაშორისო ურთიერთობების თვალსაჩინო ჩარჩო, რომელიც იკვლევს ძალაუფლების განაწილებას სახელმწიფოებს შორის და მის გავლენას რეგიონულ უსაფრთხოებაზე. ამ განყოფილებაში მოცემულია თეორიის

მიმოხილვა, ხაზგასმულია მისი ცენტრალური ცნებები და ისტორიული მნიშვნელობა.

ძალთა ბალანსის თეორია ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოები ცდილობენ შეინარჩუნონ წონასწორობა და აღკვეთონ რომელიმე ერთი აქტორის ან აქტორთა ჯგუფის დომინირება. იგი ხაზს უსვამს ძალაუფლების კონცეფციას, როგორც სახელმწიფოს ქცევისა და საერთაშორისო ურთიერთობების დინამიკის ძირითად განმსაზღვრელს. ძალა შეიძლება შეფასდეს სხვადასხვა გზით, მათ შორის სამხედრო შესაძლებლობები, ეკონომიკური რესურსები და დიპლომატიური გავლენა.

თეორიის თანახმად, როდესაც ძალთა მნიშვნელოვანი დისბალანსია, ეს ქმნის სტიმულს უფრო სუსტი სახელმწიფოებისთვის ან კოალიციებისთვის, შექმნან ალიანსები და დაუპირისპირდნენ დომინანტურ აქტორს. ამ დაბალანსების მცდელობებს შეიძლება ჰქონდეს სამხედრო ალიანსების, დიპლომატიური მანევრების ან ეკონომიკური თანამშრომლობის ძიება ძალაუფლების უთანასწორობის ასანაზღაურებლად.

ძალთა ბალანსის თეორიის აქტუალობა მდგომარეობს მის ისტორიულ მნიშვნელობაში სახელმწიფოთა ქცევისა და საერთაშორისო პოლიტიკის დინამიკის ჩამოყალიბებაში. ისტორიის მანძილზე სახელმწიფოები ცდილობდნენ შეენარჩუნებინათ ძალთა ბალანსი, რათა თავიდან აიცილონ ბატონობა და უზრუნველყონ თავიანთი უსაფრთხოება. თეორია გამოიყენებოდა სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდსა და რეგიონში, რაც ასახავდა ომების მიზეზებს, ალიანსების ფორმირებას და საერთაშორისო სისტემების სტაბილურობას.

რეგიონული უსაფრთხოების კონტექსტში, ძალთა ბალანსის თეორია ეხმარება გაანალიზდეს, თუ როგორ მოქმედებს ძალაუფლების განაწილება და ალიანსების თუ კოალიციების დინამიკა რეგიონულ სტაბილურობაზე. იგი ხაზს უსვამს ძალაუფლების დისბალანსის პოტენციურ შედეგებს, როგორცაა კონფლიქტის

პოტენციული ან საპირფონე ალიანსების ჩამოყალიბება და მათი გავლენა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე.

მოკლედ, ძალთა ბალანსის თეორია გვთავაზობს ღირებულ ჩარჩოს ძალაუფლების დინამიკისა და რეგიონული უსაფრთხოებისთვის მათი გავლენის გასაგებად.

ძალაუფლების განაწილებისა და სახელმწიფოების მიერ ბალანსის შესანარჩუნებლად მიღებული სტრატეგიების შესწავლით, თეორია იძლევა ხედვას საერთაშორისო ურთიერთობებში ძალაუფლების დისბალანსის მოტივაციის, ქცევისა და პოტენციური შედეგების შესახებ.

3.4 ძალთა ბალანსის თეორიის გამოყენება კავკასიაში:

ეს ქვეგანყოფილება მიმართავს ძალთა ბალანსის თეორიას კავკასიაში, განიხილავს თუ როგორ იმოქმედა არაბულმა გაზაფხულმა რეგიონში ძალაუფლების დინამიკაზე. ის იკვლევს სხვადასხვა აქტორების, მათ შორის რუსეთის, მეზობელი ქვეყნების და გარე ძალების პასუხებს და მათ გავლენას რეგიონულ უსაფრთხოებაზე.

არაბულმა გაზაფხულმა წარმოადგინა უნიკალური გამოწვევები და შესაძლებლობები კავკასიაში ძალთა ბალანსისთვის. როდესაც აჯანყებები განვითარდა, რუსეთი, როგორც მთავარი რეგიონალური ძალა, ყურადღებით აკვირდებოდა მოვლენებს და ცდილობდა დაეცვა თავისი ინტერესები რეგიონში. პოლიტიკური

არასტაბილურობის პოტენციული და ექსტრემისტული ჯგუფების აღზევება არაბული გაზაფხულის ფონზე შემფოთებას იწვევს რუსეთის გავლენისა და უსაფრთხოების შესახებ კავკასიაში. საპასუხოდ, რუსეთმა გამოიყენა დიპლომატიური მანევრების, ეკონომიკური წახალისების და სამხედრო ინტერვენციების კომბინაცია, რათა შეენარჩუნებინა დომინანტური აქტორის პოზიცია და უზრუნველყოს სტაბილურობა რეგიონში.

კავკასიის მეზობელ ქვეყნებს, როგორცაა აზერბაიჯანი, საქართველო და სომხეთი, არაბულ გაზაფხულს განსხვავებული რეაქცია ჰქონდათ. ეს სახელმწიფოები იცავდნენ

დელიკატურ ბალანსს საკუთარ შიდა დინამიკას, რეგიონალურ ალიანსებსა და გარე ზეწოლას შორის. არაბულმა გაზაფხულმა გააჩინა კითხვები რეგიონში ავტორიტარული რეჟიმების სტაბილურობის შესახებ, რამაც აიძულა ეს ქვეყნები გადახედონ თავიანთი სტრატეგიები საკუთარი ძალაუფლებისა და უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად.

გარე ძალებმა, მათ შორის შეერთებულმა შტატებმა და ევროკავშირმა, ასევე იქონიეს გავლენა კავკასიაში ძალთა ბალანსზე არაბული გაზაფხულის დროს. მათმა მხარდაჭერამ დემოკრატიული მოძრაობებისა და პოლიტიკური რეფორმებისკენ მოწოდებებმა გავლენა მოახდინა რეგიონის დინამიკაზე. ეს გარე ჩართულობა ზოგჯერ ქმნიდა დამაბულობას რუსეთთან, რაც კიდევ უფრო აყალიბებდა ძალთა ბალანსს და უსაფრთხოების დინამიკას. (Mejlumyan, A. (2015).

ძალთა ბალანსის თეორიის გამოყენება კავკასიაში არაბული გაზაფხულის დროს იძლევა სხვადასხვა აქტორების პასუხებისა და რეგიონულ უსაფრთხოებაზე მათი გავლენის ნიუანსური გაგების საშუალებას. რუსეთის, მეზობელი ქვეყნებისა და გარე ძალების მიერ გამოყენებული ძალაუფლების დინამიკის, ალიანსებისა და სტრატეგიების გაანალიზებით, ჩვენ ვიღებთ შეხედულებებს იმ კომპლექსურ ურთიერთქმედებებზე, რომლებიც ქმნიდნენ კავკასიის უსაფრთხოების ლანდშაფტს ამ ტრანსფორმაციულ პერიოდში.

დასასრულს, ძალთა ბალანსის თეორია წარმოადგენს ღირებულ ობიექტს არაბული გაზაფხულის გავლენის გასაანალიზებლად კავკასიაში ძალაუფლების დინამიკასა და რეგიონალურ უსაფრთხოებაზე. ძირითადი აქტორების პასუხებისა და მათი სტრატეგიების შესწავლით ძალთა ბალანსის შესანარჩუნებლად ან შესაცვლელად, ჩვენ შეგვიძლია უკეთ გავიგოთ რეგიონში არაბული გაზაფხულის სირთულეები და შედეგები.

4. კვლევის მეთოდები

არაბული გაზაფხულის გავლენის შესწავლა კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოებაზე მოითხოვს ყოვლისმომცველ მეთოდოლოგიას, რომელიც აერთიანებს თვისებრივ და რაოდენობრივ კვლევის მიდგომებს:

1. განვსაზღვრე კვლევის მიზანი

2. ჩავატარე არსებული ლიტერატურის, აკადემიური ნაშრომების, წიგნების, მოხსენებების და შესაბამისი მედია წყაროების საფუძვლიანი მიმოხილვა, რომლებიც განიხილავენ არაბულ გაზაფხულს და მის პოტენციურ გავლენას კავკასიის რეგიონზე.

3. შევიმუშავე საკვლევი კითხვა

4. კვლევის დიზაინი:

ა. შემთხვევის შერჩევა: ავირჩიე კავკასიის კონკრეტული ქვეყნები, რომლებიც ყველაზე მეტად შეესაბამება ჩემს კვლევის კითხვებს. ეს მოიცავს ისეთ ქვეყნებს, როგორცაა აზერბაიჯანი, სომხეთი,

ბ. დოკუმენტის ანალიზი: გავაანალიზე ოფიციალური ანგარიშები, პოლიტიკის დოკუმენტები, ახალი ამბების სტატიები და სხვა შესაბამისი წყაროები.

გ. მედიის ანალიზი: გამოვიკვლიე მედიის გაშუქება და საჯარო დისკურსი არაბული გაზაფხულისა და მისი გავლენის შესახებ კავკასიაზე.

დ. ინტერპრეტაცია და დასკვნები: გავაანალიზე შეგროვებული მონაცემები და გამოვიტანეთ დასკვნები საკვლევ დაყრდნობით. შევადგინე შაბლონები, ტენდენციები და მიზეზობრივი ურთიერთობები არაბულ გაზაფხულსა და კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოებას შორის. განვიხილე დასკვნების მნიშვნელობა და მათი მნიშვნელობა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკის უფრო ფართო კონტექსტში.

5. არაბული გაზაფხულის გავლენა

5.1 არასტაბილურობა და ეთნიკური დაძაბულობა

ეს მონაკვეთი სწავლობს არასტაბილურობის გაზაფხულის შედეგად კავკასიაში გაზრდილ არასტაბილურობასა და ეთნიკურ დაძაბულობას. არაბული გაზაფხულის შედეგებმა, როგორცაა ლტოლვილების შემოდინება, გაზრდილი სოციალური წყენა და პოლიტიკური არასტაბილურობა, მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ეთნიკურ დაძაბულობაზე და პოტენციურ კონფლიქტებზე რეგიონში. (Cooley, A. (2013).

არაბულმა გაზაფხულმა გამოიწვია იძულებით გადაადგილების ტალღა, ბევრი ადამიანი ეძებდა თავშესაფარს მეზობელ ქვეყნებში, მათ შორის კავკასიაში. ლტოლვილთა შემოდინებამ დაძაბა რესურსები, შექმნა ეკონომიკური გამოწვევები და დაამატა სოციალური ზეწოლა მასპინძელ თემებზე. ამ ვითარებამ გაამძაფრა არსებული ეთნიკური დაძაბულობა, რადგან სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფი კონკურენციას უწევდა შეზღუდული რესურსებისა და შესაძლებლობებისთვის.

გარდა ამისა, პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ, რომელიც მოჰყვა არაბულ გაზაფხულს, ხელი შეუწყო ეთნიკური კონფლიქტების ხელშემწყობ გარემოს. დასუსტებული ან გარდამავალი მთავრობები იბრძოდნენ კონტროლისა და სტაბილურობის შესანარჩუნებლად, ქმნიდნენ ძალაუფლების ვაკუუმებს, რომელთა გამოყენებასაც ცდილობდნენ არასახელმწიფო აქტორები, მათ შორის ეთნიკური თუ სეპარატისტული ჯგუფები. ეთნიკური დაძაბულობა, წყენა და თვითგამორკვევის სწრაფვა კიდევ უფრო გამწვავდა რეგიონული არასტაბილურობის გამო, რამაც პოტენციურად გააძლიერა კონფლიქტები კავკასიაში. (Balayan, T., & Minasyan, S. (2017).

არაბული გაზაფხული ასევე იყო კატალიზატორი რეგიონში მიძინებული ეთნიკური კონფლიქტების აღორძინებისთვის. აჯანყებებმა შთააგონა მარგინალიზებული ეთნიკური ჯგუფები მოითხოვონ მეტი პოლიტიკური წარმომადგენლობა, ავტონომია ან დამოუკიდებლობა. ცვლილებებისა და გაძლიერებისკენ მისწრაფებამ რეზონანსი გამოიწვია კავკასიის ეთნიკურ თემებში, რამაც გამოიწვია ხანგრძლივი წყენა და პოტენციური კონფლიქტები.

არაბულმა გაზაფხულმა დიდი გავლენა მოახდინა კავკასიის არასტაბილურობასა და ეთნიკურ დაძაბულობაზე. ლტოლვილთა შემოდინებამ, გაძლიერებულმა სოციალურმა უკმაყოფილებამ და პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ შექმნა არასტაბილური გარემო, რამაც გაამწვავა არსებული ეთნიკური დაძაბულობა და პოტენციურად გაამწვავა კონფლიქტები. ამ დინამიკის გაგება გადამწყვეტია ეთნიკური დაძაბულობის ძირეული მიზეზების მოსაგვარებლად და არაბული გაზაფხულის შემდეგ სტაბილურობისა და შერიგების ხელშეწყობისთვის. (Cooley, A. (2013).

5.2 ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერება

ეს ქვეთავი განიხილავს არაბული გაზაფხულის გავლენას კავკასიაში მოქმედ ექსტრემისტულ ჯგუფებზე. ძალაუფლების ვაკუუმმა, იარაღის გავრცელებამ და არაბული გაზაფხულის შედეგად გამოწვეულმა იდეოლოგიურმა გავლენამ შექმნა გარემო, რომელიც ხელსაყრელი იყო ექსტრემისტული ორგანიზაციების ზრდისა და გაძლიერებისათვის რეგიონში.

პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ და დასუსტებულმა მმართველობის სტრუქტურებმა, რომელიც მოჰყვა არაბულ გაზაფხულს, ხელსაყრელ გარემოს უქმნიდა ექსტრემისტულ ჯგუფებს თავიანთი გავლენის გასაფართოებლად. რეჟიმის ცვლილებების ან გადასვლების შედეგად შექმნილმა ძალაუფლების ვაკუუმებმა საშუალება მისცა ამ ჯგუფებს გამოეყენებინათ მოწყვლადობა და დაედგინათ მათი ყოფნა. ეფექტური სახელმწიფო კონტროლისა და უსაფრთხოების ზომების ნაკლებობამ ექსტრემისტულ ორგანიზაციებს საშუალება მისცა უფრო თავისუფლად ემოქმედათ და ახალი წევრები გადაეყვანათ. (Hellet, M. (2012).

იარაღის გავრცელებამ, რომელიც მოხდა არაბული გაზაფხულის დროს, კიდევ უფრო გააძლიერა ექსტრემისტული ჯგუფები კავკასიაში. შეიარაღების შემოდინებამ რეგიონში, რომელიც ხშირად წარმოიშვა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ

აფრიკის კონფლიქტებიდან, აძლიერებდა ამ ჯგუფების შესაძლებლობებს და წარმოადგენდა უსაფრთხოების მნიშვნელოვან გამოწვევას.

მეტიც, არაბული გაზაფხულიდან მომდინარე იდეოლოგიურმა გავლენამ როლი ითამაშა ექსტრემისტული ორგანიზაციების გაძლიერებაში. აჯანყებების დროს გაჩენილი საერთო წყენა და ცვლილებებისკენ მისწრაფებები კავკასიის მოსახლეობის გარკვეულ ნაწილს ეხმიანებოდა. ექსტრემისტულმა ჯგუფებმა შეძლეს ამ სენტემენტების კაპიტალიზაცია, თავიანთი რადიკალური იდეოლოგიების ხელშეწყობა და იმ პირების გადაბირება, რომლებიც თავს მარგინალიზებულად ან იმედგაცრუებულად გრძნობდნენ პოლიტიკური სტატუს კვოს მიმართ.

კავკასიაში ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერებამ გავლენა იქონია რეგიონულ უსაფრთხოებაზე. ეს ორგანიზაციები მონაწილეობდნენ ტერორისტულ აქტებში, მიზნად ისახავდნენ სახელმწიფო ინსტიტუტებს და საფრთხეს უქმნიდნენ სტაბილურობასა და სოციალურ ერთიანობას. იმ ფაქტორების გათვალისწინება, რომლებმაც ხელი შეუწყო მათ ზრდას, როგორცაა პოლიტიკური არასტაბილურობა, იარაღის გავრცელება და იდეოლოგიური მიმზიდველობა, აუცილებელია ამ ექსტრემისტული ჯგუფების გავლენისა და საქმიანობის წინააღმდეგ საბრძოლველად. (Werrel, C. 2013)

მოკლედ, არაბულმა გაზაფხულმა შექმნა პირობები, რამაც ხელი შეუწყო ექსტრემისტული ჯგუფების ზრდას და გაძლიერებას კავკასიაში. ძალაუფლების ვაკუუმი, იარაღის გავრცელება და აჯანყებებიდან გამომდინარე იდეოლოგიური გავლენა ნაყოფიერი ნიადაგი იყო მათი გაფართოებისთვის. ამ ფაქტორების აღიარება და მათი მოგვარება გადამწყვეტია ექსტრემისტული ორგანიზაციების მიერ მომდინარე საფრთხეების შესამცირებლად და კავკასიაში რეგიონული უსაფრთხოების ხელშეწყობისთვის.

5.3 გავლენა რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიასთან

ეს ნაწილი იკვლევს არაბული გაზაფხულის გავლენას რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან. რუსეთის რეაქციამ არაბულ გაზაფხულზე, მათ შორის მისმა მხარდაჭერამ გარკვეული რეჟიმებისადმი და მისი როლი, როგორც რეგიონული ძალაუფლების შუამავალი, მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია მის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან და გავლენა მოახდინა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე.

რუსეთი, როგორც მთავარი რეგიონალური ძალა, ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს არაბული გაზაფხულის მოვლენებს და სტრატეგიულად რეაგირებდა კავკასიაში თავისი ინტერესების დასაცავად. ზოგიერთ შემთხვევაში, რუსეთი მხარს უჭერდა ავტორიტარულ რეჟიმებს რეგიონში, თვლიდა მათ უფრო სტაბილურად და საკუთარ ინტერესებთან შესაბამისობაში. არაბული გაზაფხულის დროს სახალხო აჯანყებების წინაშე მდგარი რეჟიმების მხარდაჭერამ დაძაბა რუსეთის ურთიერთობები კავკასიის ქვეყნებთან, რომლებიც ცდილობდნენ პოლიტიკურ ცვლილებებს ან რეფორმებს. (Hellet, M. (2012).

რუსეთის, როგორც რეგიონული ძალაუფლების ბროკერის როლზე გავლენას ახდენდა არაბული გაზაფხული. აჯანყებების გავრცელებასთან ერთად, რუსეთი პოზიციონირებდა, როგორც შუამავალი და ცდილობდა მოეხდინა თავისი გავლენა სტაბილურობის შესანარჩუნებლად და მისი ინტერესებისთვის ხელსაყრელი შედეგის უზრუნველსაყოფად. თუმცა, ეს მიდგომა ზოგჯერ ქმნიდა დაძაბულობას კავკასიის ქვეყნებთან, განსაკუთრებით იმ ქვეყნებთან, რომლებიც ცდილობდნენ უფრო მჭიდრო კავშირებს ევროკავშირთან ან შეერთებულ შტატებთან.

არაბულ გაზაფხულზე რუსეთის პასუხის გავლენა მის ურთიერთობაზე კავკასიის ქვეყნებთან მრავალმხრივი იყო. მან გავლენა მოახდინა რუსეთის, როგორც სანდო მოკავშირის ან პარტნიორის აღქმაზე, ჩამოაყალიბა რეგიონალური უსაფრთხოების დინამიკა და იქონია გავლენა რეგიონის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. არაბული გაზაფხულის დროს რუსეთის ქმედებებმა გავლენა

მოახდინა მის ურთიერთობებზე კავკასიის ცალკეულ ქვეყნებთან, ისევე როგორც თანამშრომლობის, კონკურენციისა და რეგიონის შიგნით თანამშრომლობის უფრო ფართო დინამიკაზე.

მოკლედ, არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან. რუსეთის მხარდაჭერა გარკვეული რეჟიმებისადმი და მისი, როგორც რეგიონული ძალაუფლების შუამავლის როლი, გავლენა მოახდინა მის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან და გავლენა მოახდინა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე. ამ დინამიკის გაგება აუცილებელია რეგიონში რუსეთის ჩართულობის განვითარებადი დინამიკის გასაანალიზებლად და კავკასიის უფრო ფართო უსაფრთხოების ლანდშაფტზე მისი გავლენის გასაანალიზებლად.

5.4 ეკონომიკური შეფერხებები და გაურკვევლობა

ეს ნაწილი განიხილავს ეკონომიკურ შეფერხებებსა და გაურკვევლობას, რომელიც გამოწვეულია არაბული გაზაფხულით კავკასიაში. არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა რეგიონის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე, რამაც გამოიწვია ვაჭრობის შემცირება, უცხოური ინვესტიციების შემცირება და ეკონომიკური არასტაბილურობა.

ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში მომხდარმა აჯანყებებმა შეაფერხა რეგიონალური სავაჭრო ქსელები და მიწოდების ჯაჭვები, რამაც გავლენა მოახდინა კავკასიის ქვეყნების ეკონომიკაზე. არასტაბილურობამ ძირითად სავაჭრო პარტნიორებსა და სატრანზიტო მარშრუტებში გამოიწვია ექსპორტისა და იმპორტის შემცირება, რაც შეაფერხა ეკონომიკურ ზრდას და გაამწვავა რეგიონის წინაშე მდგარი გამოწვევები. (Dabashi, H. (2012).

გარდა ამისა, არაბულმა გაზაფხულმა შეუქმნა გაურკვევლობა უცხოელ ინვესტორებს, რამაც გამოიწვია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების (FDI) შემცირება კავკასიაში. ინვესტორები ფრთხილი გახდნენ პოლიტიკური არასტაბილურობისა და აჯანყებასთან დაკავშირებული ეკონომიკური რისკების გამო. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ამ შემცირებამ უარყოფითი გავლენა მოახდინა კავკასიის ქვეყნების ეკონომიკაზე, აფერხებდა მათ განვითარებას და ეკონომიკური დივერსიფიკაციის მცდელობებს.

არაბულმა გაზაფხულმა ასევე გაზარდა ეკონომიკური არასტაბილურობა რეგიონში. სასაქონლო ფასების რყევებმა, როგორცაა ნავთობი და გაზი, გავლენა მოახდინა კავკასიის ენერგოდამოკიდებულ ეკონომიკაზე. გლობალურ ენერგეტიკულ ბაზრებზე არასტაბილურობამ გავლენა მოახდინა რეგიონის ქვეყნების ეკონომიკურ სტაბილურობასა და შემოსავლების ნაკადებზე, რაც გამოწვევებს უქმნიდა მდგრად განვითარებას და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას.

არაბული გაზაფხულის შემდეგ კავკასიის ქვეყნები სტაბილური ეკონომიკური ზრდის შენარჩუნების გამოწვევის წინაშე აღმოჩნდნენ. მათ მოუწიათ ახალ რეგიონულ ეკონომიკურ ლანდშაფტთან ადაპტაცია, ალტერნატიული სავაჭრო გზების შესწავლა, ახალი ინვესტიციების მოზიდვა და ეკონომიკის დივერსიფიკაცია, რათა შეემცირებინათ დამოკიდებულება არასტაბილურ სექტორებზე.

საბოლოო ჯამში, არაბულმა გაზაფხულმა გამოიწვია ეკონომიკური შეფერხებები და გაურკვევლობა კავკასიაში. ვაჭრობის შემცირებამ, უცხოური ინვესტიციების შემცირებამ და გაზრდილმა ეკონომიკურმა მერყეობამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა რეგიონის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე. კავკასიის ქვეყნებს მოუწიათ ამ გამოწვევების გადალახვა და ზომების გატარება არაბული გაზაფხულის შემდეგ უარყოფითი შედეგების შესამცირებლად და სტაბილური ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობისთვის.

5.5 ენერგეტიკული უსაფრთხოების გამოწვევები

ეს ქვეთავი ყურადღებას ამახვილებს ენერგეტიკული უსაფრთხოების გამოწვევებზე, რომლებიც წარმოიშვა კავკასიაში არაბული გაზაფხულიდან. რეგიონს ენერგომომარაგების მარშრუტების პოტენციური შეფერხება, ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურაზე ზემოქმედება და მოწყვლადობა ენერგოექსპორტზე დამოკიდებულების გამო ემუქრება.

არაბულმა გაზაფხულს გავლენა მოახდინა რეგიონში ენერგომომარაგების მარშრუტებზე. ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ და კონფლიქტებმა შეიძლება დაარღვიოს ტრადიციული ენერგეტიკული სატრანზიტო დერეფნები, როგორცაა მილსადენები და სატრანსპორტო ქსელები, რომლებითაც კავკასიის ქვეყნები ენერგორესურსების ექსპორტს ახდენენ. ეს საფრთხეს უქმნის ენერჯის საიმედო და უწყვეტ ნაკადს, რაც გავლენას მოახდენს როგორც ექსპორტიორ ქვეყნებზე, ასევე ენერჯის იმპორტიორ ქვეყნებზე.

გარდა ამისა, არაბულმა გაზაფხულმა ხაზი გაუსვა კავკასიის ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის მოწყვლადობას. ენერგეტიკულ ობიექტებზე თავდასხმებს ან დივერსიის მცდელობებს შეიძლება სერიოზული შედეგები მოჰყვეს რეგიონის ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. ენერჯის წარმოების ან სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის პოტენციურმა შეფერხებამ მნიშვნელოვანი გამოწვევები შეუქმნა იმ ქვეყნებს, რომლებიც დამოკიდებულნი არიან ენერჯის ექსპორტზე მათი ეკონომიკური ზრდისა და სტაბილურობისთვის. (Markedonov, S (2012).

კავკასიის ქვეყნებმა, რომლებიც აცნობიერებენ ენერგეტიკული უსაფრთხოების მნიშვნელობას, ახორციელებენ სხვადასხვა სტრატეგიას ამ გამოწვევების შესარბილებლად. მათ განახორციელებს ენერჯის ექსპორტის მარშრუტების დივერსიფიკაცია, ალტერნატიული მილსადენების დაარსება და ახალი ბაზრების შესწავლა. გარდა ამისა, მათ განახორციელებს ინვესტიცია მათი ენერგეტიკული

ინფრასტრუქტურის მდგრადობის გაძლიერებაში უსაფრთხოების გაუმჯობესებული ზომებისა და ტექნოლოგიური წინსვლის გზით.

ასევე გაკეთდა ძალისხმევა ენერჯის ექსპორტზე დამოკიდებულების შესამცირებლად და ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯის წყაროების ხელშეწყობისთვის. ეს ინიციატივები მიზნად ისახავს გააძლიეროს ენერჯის დივერსიფიკაცია და შეამციროს რეგიონის ეკონომიკის დაუცველობა გლობალური ენერგეტიკული ბაზრების რყევებისა და ენერჯის მიწოდების მარშრუტების პოტენციური შეფერხების მიმართ.

დასასრულს, არაბულმა გაზაფხულმა წარმოადგინა ენერგეტიკული უსაფრთხოების გამოწვევები კავკასიის რეგიონისთვის. ენერგომომარაგების მარშრუტების პოტენციური შეფერხებები, ზემოქმედება ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურაზე და მოწყვლადობა, რომელიც გამოწვეულია ენერჯის ექსპორტზე დამოკიდებულებით, მოითხოვდა სტრატეგიების განხორციელებას ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. ენერგეტიკული მარშრუტების დივერსიფიკაცია, ინფრასტრუქტურის მდგრადობის გაძლიერება და ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი წყაროების ხელშეწყობა იყო კავკასიის ქვეყნების მიერ ამ გამოწვევების გადასაჭრელად და ენერგეტიკული უსაფრთხოების დასაცავად.

6. არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიაზე

6.1 შემთხვევა 1: აზერბაიჯანი

არაბულმა გაზაფხულმა, პროდემოკრატიული აჯანყებებისა და პროტესტების სერიამ, რომელიც გავრცელდა არაბულ სამყაროში 2010 წლიდან, არაპირდაპირი გავლენა იქონია აზერბაიჯანზე, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ კავკასიის რეგიონში. მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანი არ არის არაბულ სამყაროში, არაბული გაზაფხულის მოვლენებმა გავლენა მოახდინა უფრო ფართო გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტზე, ჩამოაყალიბა დიპლომატიური ურთიერთობები, ენერგოუსაფრთხოება

და რეგიონალური დინამიკა. გთავაზობთ არაბული გაზაფხულის ზემოქმედების მიმოხილვას აზერბაიჯანზე:

1. გეოპოლიტიკური სენსიტიურობა:

არაბულმა გაზაფხულმა გაამძაფრა გეოპოლიტიკური სენსიტიურობა ფართო რეგიონში, მათ შორის სამხრეთ კავკასიაში. აზერბაიჯანი, რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთით რუსეთსა და სამხრეთით ირანს შორის, აღმოჩნდა რთულ გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტზე. არაბულ სამყაროში აჯანყებებმა ხაზი გაუსვა პოლიტიკური არასტაბილურობის პოტენციალს და გამოწვევებს, რომლებიც დაკავშირებულია სტაბილურობის შენარჩუნებასთან, ხალხის უკმაყოფილების პირობებში.

2. ენერგეტიკული უსაფრთხოების შეშფოთება:

აზერბაიჯანი გადამწყვეტ როლს თამაშობს გლობალურ ენერგეტიკულ ლანდშაფტში, განსაკუთრებით, როგორც ნავთობისა და ბუნებრივი გაზის ექსპორტიორი. არაბულმა გაზაფხულმა ხაზი გაუსვა ენერგომომარაგების გზების მოწყვლადობას, რომელიც გადის პოლიტიკურად არასტაბილურ რეგიონებში. ამან გაზარდა აზერბაიჯანის, როგორც სტაბილური და საიმედო ენერგეტიკული პარტნიორის მნიშვნელობა და ქვეყანამ მიიღო მნიშვნელობა ევროპისკენ მიმავალი ენერგეტიკული მარშრუტების დივერსიფიკაციის კონტექსტში, რაც ამცირებს დამოკიდებულებას ახლო აღმოსავლეთის მარშრუტებზე. (Hoffman, Bruce, (2006),

3. დიპლომატიის ცვლილებები:

არაბული გაზაფხულის მოვლენებმა მრავალი ქვეყნის დიპლომატიური ურთიერთობებისა და საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტების ცვლილება გამოიწვია. აზერბაიჯანმა, თავისი სტრატეგიული მდებარეობითა და ენერგეტიკული რესურსებით, შეცვალა თავისი დიპლომატიური სტრატეგიები განვითარებად გლობალურ დინამიკასთან შესაბამისობაში. ქვეყანა ცდილობდა დაბალანსებულიყო

ურთიერთობები სხვადასხვა საერთაშორისო აქტორებთან, მისი სუვერენიტეტის შენარჩუნებისა და ეროვნული ინტერესების გატარებით.

4. რუსული გავლენა და რეგიონალური დინამიკა:

რუსეთი, მნიშვნელოვანი მოთამაშე კავკასიის რეგიონში, ყურადღებით აკვირდებოდა არაბული გაზაფხულის მოვლენებს. მოვლენებმა ხელი შეუწყო მოსკოვის შემფოთებას დემოკრატიული მოძრაობების პოტენციური გავრცელებისა და მეზობელ რეგიონებში არასტაბილურობის შესახებ. ამან გავლენა მოახდინა რუსეთის მიდგომაზე მის ურთიერთობებზე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებთან, მათ შორის აზერბაიჯანთან, რადგან ის ცდილობდა შეენარჩუნებინა გავლენა და სტაბილურობა გეოპოლიტიკური რეალობის ცვალებადობის პირობებში. (Mejlumyan, A. (2015).

5. უსაფრთხოების მოსაზრებები:

არაბულმა გაზაფხულმა ყურადღება გაამახვილა სოციალური და პოლიტიკური ჩივილების განხილვის მნიშვნელობაზე, რათა თავიდან აეცილებინა ფართო არეულობები. აზერბაიჯანში, რომელსაც აქვს ავტორიტარული მმართველობის ისტორია, გაძლიერდა ცნობიერება პოლიტიკური სტაბილურობისა და ეკონომიკური განვითარების საჭიროების შესახებ მსგავსი აჯანყებების თავიდან ასაცილებლად. მთავრობა გაძლიერებული კონტროლის წინაშე აღმოჩნდა ისეთ საკითხებთან დაკავშირებით, როგორცაა პოლიტიკური თავისუფლებები, ადამიანის უფლებები და კორუფცია.

6. გავლენა რეგიონულ კონფლიქტებზე:

სამხრეთ კავკასიის რეგიონი, მათ შორის აზერბაიჯანი, განიცდიდა ხანგრძლივ კონფლიქტებს, განსაკუთრებით მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტს სომხეთთან. არაბულმა გაზაფხულმა ირიბად იმოქმედა რეგიონული კონფლიქტების დინამიკაზე, რადგან საერთაშორისო ყურადღება სხვა კრიზისულ ზონებზე გადავიდა. ამ

ცვლილებას შეიძლება ჰქონდეს გავლენა კონფლიქტის მოგვარების მცდელობებზე და რეგიონში გარე აქტორების როლზე.

7. ეკონომიკური მოსაზრებები:

აზერბაიჯანის ეკონომიკა დიდწილად დამოკიდებულია ნავთობისა და გაზის ექსპორტზე. არაბული გაზაფხულის შედეგად წარმოქმნილმა გლობალურმა ეკონომიკურმა გაურკვევლობამ, მათ შორის ენერჯის ფასების რყევებმა, გავლენა მოახდინა აზერბაიჯანის ეკონომიკურ სტაბილურობაზე. ქვეყანას მოუწია ადაპტირება ბაზრის ცვალებად პირობებთან და შეეფასებინა უფრო ფართო გეოპოლიტიკური მოვლენების გავლენა მის ეკონომიკურ პერსპექტივაზე. (Werrel, C. 2013)

8. ლტოლვილთა და მიგრაციის ზეწოლა:

კონფლიქტებმა და ჰუმანიტარულმა კრიზისებმა, რომლებიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულის შემდეგ, განსაკუთრებით სირიაში, გამოიწვია ლტოლვილთა მნიშვნელოვანი ნაკადი. მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანი უშუალოდ არ განიცდიდა ლტოლვილთა მასიურ ნაკადს, რომელსაც განიცდიდა ზოგიერთი მეზობელი რეგიონი, გლობალურმა ლტოლვილთა მდგომარეობამ ხელი შეუწყო რეგიონულ სტაბილურობასა და სოციალურ და ეკონომიკურ სტრუქტურებზე მიგრაციის პოტენციურ ზემოქმედებას.

დასასრულს, არაბული გაზაფხულის გავლენა აზერბაიჯანზე, უპირველეს ყოვლისა, არაპირდაპირი იყო, რაც გავლენას ახდენდა უფრო ფართო გეოპოლიტიკურ და უსაფრთხოების მოსაზრებებზე სამხრეთ კავკასიაში. მოვლენებმა ხაზი გაუსვა რეგიონში სტაბილურობის, დიპლომატიური სისწრაფისა და ენერგეტიკული უსაფრთხოების მნიშვნელობას. აზერბაიჯანმა, როგორც სამხრეთ კავკასიის მთავარმა მოთამაშემ, მოახდინა თავისი საგარეო პოლიტიკის სტრატეგიების ადაპტირება განვითარებადი გლობალური ლანდშაფტის ნავიგაციისთვის. ქვეყნის გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა ენერგეტიკულ სატრანზიტო მარშრუტებში და მისი

როლი რეგიონულ სტაბილურობაში ხაზგასმული იქნა არაბული გაზაფხულის შემდგომ პერიოდში, რამაც ხელი შეუწყო დიპლომატიური და სტრატეგიული პრიორიტეტების ცვლილებას.

6.2 შემთხვევა 2: საქართველო

არაბულმა გაზაფხულმა თავისებური გავლენა საქართველოზეც მოახდინა, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ნამდვილად არ მიეკუთვნება არაბულ სამყაროს.

არაბულმა გაზაფხულმა აამაღლა გეოპოლიტიკური დამაბულობა გლობალურად და ამ დინამიკის ცვლილებამ გავლენა მოახდინა არაბული სამყაროს მიღმა არსებულ რეგიონებზე. აღმოსავლეთ ევროპისა და დასავლეთ აზიის სტრატეგიულად პოზიციონირებული საქართველო მრავალმხრივ გეოპოლიტიკურ გარემოში აღმოჩნდა. არაბულ სამყაროში აჯანყებებმა ხაზი გაუსვა პოლიტიკური არასტაბილურობის პოტენციალს, რამაც აიძულა საქართველო გადაეჭრა გამოწვევები, რომლებიც დაკავშირებულია სტაბილურობის შენარჩუნებასთან სხვადასხვა რეგიონში.

არაბული გაზაფხულის მოვლენებმა გამოიწვია დიპლომატიური სტრატეგიებისა და საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტების კორექტირება მთელ მსოფლიოში.

საქართველომ, რომელიც ისწრაფვის ევროატლანტიკური ინტეგრაციისაკენ, გადააწონა თავისი დიპლომატიური მიდგომა, რათა მოერგოს განვითარებად გლობალურ ლანდშაფტს. ქვეყანა მიზნად ისახავდა დასავლელ პარტნიორებთან კავშირების განმტკიცებას მეზობელ ქვეყნებთან, მათ შორის რუსეთთან ურთიერთობების მართვისას.

აზერბაიჯანის მსგავსად, საქართველო მნიშვნელოვან როლს ასრულებს გლობალურ ენერგეტიკულ ტრანზიტში, როგორც ნავთობისა და გაზსადენების მთავარი მარშრუტი. არაბულმა გაზაფხულმა ხაზი გაუსვა ენერგეტიკული მარშრუტების

დივერსიფიკაციის აუცილებლობას პოლიტიკურად არასტაბილურ ზონებზე დამოკიდებულების შესამცირებლად. ამან გაზარდა საქართველოს მნიშვნელობა ენერგეტიკული სატრანზიტო მარშრუტების თვალსაზრისით და გამოიწვია დისკუსიები ქვეყნის როლის შესახებ ევროპის ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში. (Markedonov, S (2012).

სამხრეთ კავკასიის რეგიონი, რომელიც მოიცავს საქართველოს, განიცადა გრძელვადიანი კონფლიქტები, როგორცაა აფხაზეთთან და სამხრეთ ოსეთთან. არაბულმა გაზაფხულმა ირიბად იმოქმედა ამ რეგიონული კონფლიქტების დინამიკაზე, რადგან საერთაშორისო ყურადღება სხვა კრიზისულ ზონებზე გადავიდა. ამ ცვლილებას შეიძლება ჰქონდეს გავლენა კონფლიქტის მოგვარების მცდელობებზე და რეგიონში გარე აქტორების ჩართულობაზე.

არაბულმა გაზაფხულმა ყურადღება გაამახვილა სოციალური და პოლიტიკური ჩივილების განხილვის აუცილებლობაზე, რათა თავიდან აიცილოს ფართო არეულობები. საქართველოში, ქვეყანაში, რომელსაც აქვს პოლიტიკური გარდაქმნები და კონფლიქტები, გაიზარდა პოლიტიკური სტაბილურობისა და ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელობის გაცნობიერება. მთავრობა გაძლიერებული კონტროლის წინაშე აღმოჩნდა ისეთ საკითხებთან დაკავშირებით, როგორცაა დემოკრატია, ადამიანის უფლებები და კორუფცია.

საქართველოს ეკონომიკამ მნიშვნელოვანი ზრდა და ტრანსფორმაცია განიცადა პოსტსაბჭოთა პერიოდის შემდეგ. არაბული გაზაფხულის შედეგად წარმოქმნილი გლობალური ეკონომიკური გაურკვევლობა, მათ შორის ენერგო ფასების მერყეობა და ვაჭრობის შეფერხება, გავლენა იქონია საქართველოს ეკონომიკურ სტაბილურობაზე. ქვეყანას უნდა მოერგოს განვითარებადი ბაზრის პირობები და შეეფასებინა ფართო გეოპოლიტიკური მოვლენების გავლენა მის ეკონომიკურ პერსპექტივაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო პირდაპირ არ განიცდიდა ლტოლვილთა მასიურ ნაკადს ზოგიერთ მეზობელ რეგიონში, ახლო აღმოსავლეთში კონფლიქტების

შედეგად ლტოლვილთა გლობალურმა მდგომარეობამ გავლენა მოახდინა რეგიონალური სტაბილურობისა და მიგრაციის პოტენციურ გავლენას სოციალურ და ეკონომიკურ სტრუქტურებზე დისკუსიებზე.

არაბული გაზაფხული, რომელიც ხასიათდება დემოკრატიისა და პოლიტიკური რეფორმების მოთხოვნით, ემთხვეოდა საქართველოს საკუთარ მისწრაფებებს დემოკრატიული მმართველობისკენ. მოვლენებმა ხაზი გაუსვა პოლიტიკური თავისუფლებების, ადამიანის უფლებების და დემოკრატიული ინსტიტუტების მნიშვნელობას, რაც აძლიერებს საქართველოს ძალისხმევას ამ საფუძვლების გაძლიერებისა და ევროპულ სტანდარტებთან დაახლოების მიზნით.

არაბულმა გაზაფხულმა და ახლო აღმოსავლეთში შემდგომმა მოვლენებმა ჩამოაყალიბა გლობალური აღქმა დემოკრატიისა და პოპულარული მოძრაობების შესახებ. საქართველო, რომელიც მიზნად ისახავდა ყოფილიყო დემოკრატიული და ევროატლანტიკური სახელმწიფო, ცდილობდა ამ ფასეულობებთან შეთანხმებას. ქვეყნის ერთგულება დემოკრატიული პრინციპებისადმი გახდა მისი რბილი ძალისა და საერთაშორისო იმიჯის გადამწყვეტი ელემენტი. (Hellet, M. (2012).

მოკლედ, არაბული გაზაფხულის გავლენა საქართველოზე, უპირველეს ყოვლისა, ირიბი იყო, რაც გავლენას ახდენდა დიპლომატიურ ურთიერთობებზე, ენერგოუსაფრთხოებაზე და რეგიონულ დინამიკაზე. მოვლენებმა ხაზი გაუსვა სტაბილურობის, დემოკრატიისა და პოლიტიკური რეფორმების მნიშვნელობას გლობალური გეოპოლიტიკის უფრო ფართო კონტექსტში. საქართველომ, როგორც საკვანძო მოთამაშემ სამხრეთ კავკასიაში, შეცვალა თავისი საგარეო პოლიტიკური სტრატეგიები განვითარებად გლობალურ ლანდშაფტზე ნავიგაციისთვის და განაგრძო ევროატლანტიკური ინტეგრაციისკენ სწრაფვა. არაბულმა გაზაფხულმა ხელი შეუწყო რეგიონში დემოკრატიული ღირებულებებისა და გეოპოლიტიკური პრიორიტეტების უფრო ფართო გადაფასებას.

6.3 შემთხვევა 3: სომხეთი

არაბულმა გაზაფხულმა გავლენა მოახდინა სომხეთის საშინაო პოლიტიკაზე პოლიტიკური ცვლილებებისა და სოციალური მობილიზაციის პოტენციალის ცნობიერების ამაღლებით. ახლო აღმოსავლეთში და ჩრდილოეთ აფრიკაში აჯანყებებმა გამოიწვია დისკუსიები და დებატები სომხეთში დემოკრატიული მმართველობის, ადამიანის უფლებებისა და პოლიტიკური რეფორმების შესახებ. მოვლენებმა ქვეყნის შიგნით სამოქალაქო საზოგადოების აქტივიზმისა და პოლიტიკური დისკურსის კატალიზატორი იყო.

გარდა ამისა, არაბულმა გაზაფხულმა გავლენა მოახდინა სომხეთის ურთიერთობებზე მეზობელ ქვეყნებთან. აჯანყებების შემდეგ რეგიონული დინამიკა შეიცვალა, სომხეთს მოუწია ცვალებად გეოპოლიტიკურ ლანდშაფტზე ნავიგაცია. არაბული გაზაფხულის მოვლენებმა გავლენა მოახდინა სომხეთის ურთიერთობაზე რეგიონის ქვეყნებთან, განსაკუთრებით იმ ქვეყნებთან, რომლებიც უშუალოდ დაზარალდნენ ამბოხებით. მან ასევე იმოქმედა სომხეთის ურთიერთობაზე რუსეთთან და რეგიონში ჩართულ სხვა გარე ძალებთან.

უფრო მეტიც, არაბულმა გაზაფხულს შედეგები მოჰყვა სომხეთის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. აჯანყებების შედეგად წარმოქმნილმა რეგიონულმა არასტაბილურობამ გავლენა მოახდინა სავაჭრო მარშრუტებზე, ინვესტიციების ნაკადებსა და ენერგეტიკულ ბაზრებზე. (Markedonov, S (2012).

სომხეთის შემთხვევის შესწავლით, ჩვენ ვიგებთ იმაზე, თუ როგორ იმოქმედა არაბულმა გაზაფხულმა შიდა პოლიტიკაზე, რეგიონულ ურთიერთობებზე და ქვეყნის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. ანალიზი გვეხმარება გავიგოთ სომხეთის როლი არაბული გაზაფხულის შემდგომ რეგიონული უსაფრთხოების უფრო ფართო დინამიკაში.

საბოლოო ჯამში, არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა სომხეთზე. მან გავლენა მოახდინა საშინაო პოლიტიკაზე, რეგიონულ ურთიერთობებზე და ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. სომხეთის

შემთხვევა იძლევა ღირებულ შეხედულებებს არაბული გაზაფხულის შედეგების შესახებ კავკასიის რეგიონში და მის როლზე რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკის ჩამოყალიბებაში.

6.4 რუსეთის როლი და პასუხი

გეოგრაფიული სიახლოვისა და ისტორიული კავშირების გამო რუსეთი დიდი ხანია განიხილავს კავკასიას თავისი გავლენის სფეროს ნაწილად. არაბულმა გაზაფხულმა რუსეთს რეგიონში გავლენის შენარჩუნების თვალსაზრისით გამოწვევებიც და შესაძლებლობებიც შეუქმნა. როდესაც აჯანყებები განვითარდა, რუსეთი მიზნად ისახავდა დაეცვა თავისი სტრატეგიული ინტერესები, მათ შორის პოლიტიკური სტაბილურობა, სამხედრო ყოფნა და ენერგეტიკული უსაფრთხოება.

უსაფრთხოების დინამიკის ცვალებადობის საპასუხოდ, რუსეთმა მიიღო განსხვავებული მიდგომები. ის ცდილობდა მხარი დაეჭირა რეჟიმებს, რომლებიც მის ინტერესებს ემთხვეოდნენ და პრიორიტეტად სტაბილურობა ჰქონდათ. რუსეთმა ასევე გამოიყენა თავისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამხედრო ბერკეტები რეგიონში შედეგების ჩამოსაყალიბებლად. გარდა ამისა, რუსეთი ჩაერთო დიპლომატიურ ძალისხმევაში, როგორცაა კონფლიქტების შუამავლობა, რათა გაემდიერებინა თავისი როლი, როგორც რეგიონალური ძალა.

არაბულმა გაზაფხულმა აიძულა რუსეთი გადაეფასებინა თავისი პოზიცია და ჩაერთო დელიკატურ დაბალანსებამდე. ის მიზნად ისახავდა აჯანყებების გავრცელების თავიდან აცილებას რეგიონში სტაბილურობის შენარჩუნებით. რუსეთის რეაქციამ არაბულ გაზაფხულზე გავლენა მოახდინა მის ურთიერთობაზე კავკასიის ქვეყნებთან და გავლენა მოახდინა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე. (Cooley, A. (2013).

რუსეთის როლისა და პასუხის გააზრება კავკასიაში არაბულ გაზაფხულზე იძლევა ხედვას ფართო რეგიონულ დინამიკასა და ძალაუფლების პოლიტიკის სირთულეზე მნიშვნელოვანი რეგიონული მოვლენების შემდეგ.

მოკლედ, რუსეთის როლი და პასუხი არაბულ გაზაფხულზე კავკასიაში განპირობებული იყო მისი სტრატეგიული ინტერესებითა და გავლენის შენარჩუნების მიდგომებით. რუსეთის ქმედებებისა და პასუხების შესწავლით, ჩვენ უკეთ ვიგებთ რეგიონში უსაფრთხოების დინამიკას და გლობალურ და რეგიონულ ძალებს შორის ურთიერთქმედებას არაბული გაზაფხულის შემდეგ.

6.5 თანამშრომლობა კავკასიის ქვეყნებს შორის

ეს ქვეგანყოფილება იკვლევს კავკასიის ქვეყნებს შორის თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მასშტაბებს არაბული გაზაფხულის საპასუხოდ. იგი იკვლევს ამ ქვეყნების ერთობლივ ძალისხმევას რეგიონული უსაფრთხოების გამოწვევების გადასაჭრელად, სტაბილურობის გასამდიერებლად და ეკონომიკური თანამშრომლობის ხელშეწყობისთვის არაბული გაზაფხულის გავლენის კონტექსტში.

არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა რეგიონზე და შექმნა გადაუდებელი გრძნობა კავკასიის ქვეყნებს შორის უსაფრთხოების გამოწვევების გადასაჭრელად. ამ ქვეყნებმა აღიარეს კოლექტიური მოქმედებისა და თანამშრომლობის მნიშვნელობა აჯანყებების შემდგომ განვითარებად დინამიკასთან გამკლავებაში. (Werrel, C. 2013)

განხორციელდა ძალისხმევა რეგიონული უსაფრთხოების თანამშრომლობის მექანიზმების გაძლიერებისა და ქვეყნებს შორის ინფორმაციის გაზიარების გასამდიერებლად. ერთობლივი ინიციატივები განხორციელდა საერთო საფრთხეების წინააღმდეგ საბრძოლველად, როგორცაა ტერორიზმი, ექსტრემიზმი და იარაღის გავრცელება. გარდა ამისა, კავკასიის ქვეყნებმა აღიარეს პოლიტიკური სტაბილურობის, სოციალური თანმიმდევრობისა და ეკონომიკური განვითარების

ხელშეწყობის აუცილებლობა, როგორც არაბული გაზაფხულის პოტენციური გავრცელების ეფექტების საწინააღმდეგო საშუალება.

გარდა ამისა, მნიშვნელოვანი აქცენტი გახდა კავკასიის ქვეყნებს შორის ეკონომიკური თანამშრომლობა. ვაცნობიერებთ არაბული გაზაფხულის პოტენციურ გავლენას სავაჭრო მარშრუტებზე და ეკონომიკურ სტაბილურობაზე, განხორციელდა ინიციატივები ეკონომიკური კავშირების დივერსიფიკაციის, რეგიონული ინტეგრაციის ხელშეწყობისა და ინფრასტრუქტურული პროექტების განვითარების მიზნით, რაც გააძლიერებდა კავშირს რეგიონში.

არაბული გაზაფხულის საპასუხოდ კავკასიის ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის მასშტაბის შესწავლით, ჩვენ ვიგებთ კოლექტიური ძალისხმევის შესახებ რეგიონული უსაფრთხოების გამოწვევების გადაჭრის, სტაბილურობის გაძლიერებისა და ეკონომიკური თანამშრომლობის ხელშეწყობის მიზნით. ეს ანალიზი გვეხმარება გავიგოთ რეგიონული დინამიკის სირთულე და ერთობლივი მიდგომების მნიშვნელობა ისეთი მნიშვნელოვანი მოვლენების შედეგების ნავიგაციაში, როგორცაა არაბული გაზაფხული.

მოკლედ, კავკასიის ქვეყნებმა აღიარეს არაბული გაზაფხულის საპასუხოდ თანამშრომლობისა და კოორდინაციის აუცილებლობა. გაკეთდა ძალისხმევა რეგიონული უსაფრთხოების თანამშრომლობის გაღრმავებისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის ხელშეწყობისთვის. ამ თანამშრომლობის მასშტაბისა და ბუნების გაგება იძლევა ღირებულ შეხედულებებს არაბული გაზაფხულის მიერ წამოჭრილ გამოწვევებზე რეგიონული რეაგირების შესახებ.

6.6 გარე აქტორები და მათი გავლენა

ეს ნაწილი განიხილავს გარე აქტორების როლს კავკასიაში და მათ გავლენას რეგიონულ უსაფრთხოების დინამიკაზე არაბული გაზაფხულის შემდგომ პერიოდში. ის იკვლევს გლობალური ძალების ჩართულობას, როგორცაა შეერთებული შტატები,

ევროკავშირი და თურქეთი, და მათ გავლენას რეგიონის უსაფრთხოების ლანდშაფტზე.

არაბული გაზაფხული არა მხოლოდ ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში გაჟღერდა, არამედ მიიპყრო რეგიონში სტრატეგიული ინტერესების მქონე გარე აქტორების ყურადღება. შეერთებულმა შტატებმა, ევროკავშირმა და თურქეთმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს კავკასიაში პოსტ-არაბული გაზაფხულის დინამიკის ჩამოყალიბებაში.

შეერთებული შტატები და ევროკავშირი ცდილობდნენ რეგიონში დემოკრატიული ღირებულებების, ადამიანის უფლებების და სტაბილურობის ხელშეწყობას. ისინი პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მხარდაჭერას უწევდნენ პოლიტიკურ გარდამავალ ქვეყნებს, ხელს უწყობდნენ რეფორმებს და ხელს უწყობდნენ დიალოგს დაინტერესებულ მხარეებს შორის. მათი ჩართულობა მიზნად ისახავდა რეგიონული სტაბილურობის გაძლიერებას და არასტაბილურობის გავრცელების პრევენციას.

თურქეთმა, როგორც მეზობელმა ქვეყანამ და რეგიონულმა ძალამ, მრავალმხრივი როლი ითამაშა. ის ცდილობდა სტაბილურობის შენარჩუნებას, თავისი ინტერესების დაცვას და რეგიონში გავლენის მოხდენას. თურქეთის ჩართულობა მოიცავდა ეკონომიკურ თანამშრომლობას, კულტურულ კავშირებს და დიპლომატიურ ინიციატივებს, რამაც გავლენა მოახდინა უსაფრთხოების დინამიკაზე კავკასიაში.

ამ გარე აქტორების გავლენა რეგიონის უსაფრთხოების ლანდშაფტზე განსხვავებული იყო. მათ ჩართულობას გააჩნდა სტაბილურობის, ეკონომიკური განვითარებისა და დემოკრატიული რეფორმების ხელშეწყობის პოტენციალი. თუმცა, მან ასევე შემოიტანა დამატებითი სირთულეები და კონკურენტული ინტერესები, რადგან სხვადასხვა აქტორები ახორციელებდნენ საკუთარ დღის წესრიგს რეგიონში.

გარე აქტორების როლისა და კავკასიაზე მათი გავლენის გააზრება იძლევა გეოპოლიტიკურ დინამიკასა და რეგიონულ და გლობალურ ძალებს შორის

ურთიერთქმედებას არაბული გაზაფხულის შემდგომ პერიოდში. ის ხაზს უსვამს რეგიონის სირთულეებსა და გამოწვევებს, როდესაც ის ნავიგაციას უწევს განვითარებად უსაფრთხოების ლანდშაფტს.

მოკლედ, გარე აქტორებმა, როგორცაა შეერთებული შტატები, ევროკავშირი და თურქეთი, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს პოსტ-არაბული გაზაფხულის დინამიკის ჩამოყალიბებაში კავკასიაში. მათმა მონაწილეობამ გავლენა მოახდინა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე, სტაბილურობასა და დემოკრატიზაციაზე. მათი გავლენის ანალიზი იძლევა მნიშვნელოვან ინფორმაციას რეგიონში არსებული ურთიერთობებისა და ინტერესების კომპლექსურ ქსელში.

7. შეჯამება

7.1 დასკვნების შეჯამება

ამ განყოფილებაში მოცემულია კვლევის ძირითადი დასკვნების შეჯამება, სადაც ხაზგასმულია არაბული გაზაფხულის გავლენა კავკასიის რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე. აღმოჩენებმა ნათელი მოჰფინა სხვადასხვა ასპექტს, მათ შორის არასტაბილურობას, ეთნიკურ დაძაბულობას, ექსტრემისტული ჯგუფების გაძლიერებას, რუსეთის ურთიერთობებს კავკასიასთან და რეგიონის ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე.

ჯერ ერთი, არაბულმა გაზაფხულმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა კავკასიის სტაბილურობაზე. პოლიტიკურმა აჯანყებამ, სახელმწიფოს სისუსტემ და აჯანყებების შედეგად გამოწვეულმა სოციალურმა განხეთქილებამ ხელი შეუწყო რეგიონში არასტაბილურობის გაზრდას.

მეორეც, არაბულმა გაზაფხულმა ითამაშა როლი კავკასიაში ეთნიკური დაძაბულობის გამწვავებაში. აჯანყებების მოვლენებმა და შედეგებმა ხელი შეუწყო სოციალური წყენის გამწვავებას, რამაც კიდევ უფრო დაძაბა ეთნიკური ურთიერთობები და პოტენციურად გაამწვავა კონფლიქტები რეგიონში.

მესამე, ძალაუფლების ვაკუუმმა და იდეოლოგიურმა გავლენამ, რომელიც წარმოიშვა არაბული გაზაფხულიდან, ქმნიდა ხელსაყრელ გარემოს კავკასიაში ექსტრემისტული ჯგუფების ზრდისა და გაძლიერებისათვის. ეს უქმნიდა მნიშვნელოვან გამოწვევებს რეგიონში უსაფრთხოებისთვის და საჭიროებდა ერთობლივ ძალისხმევას ამ ექსტრემისტული ელემენტების დასაძლევად.

უფრო მეტიც, არაბულმა გაზაფხულმა გავლენა მოახდინა რუსეთის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან. რუსეთის პასუხმა აჯანყებებზე და მისმა აღქმულმა როლმა, როგორც რეგიონული ძალაუფლების შუამავლის როლი, გავლენა მოახდინა მის ურთიერთობებზე კავკასიის ქვეყნებთან და ჩამოაყალიბა რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკა.

გარდა ამისა, არაბულმა გაზაფხულმა გამოიწვია ეკონომიკური შეფერხებები და გაურკვევლობა კავკასიაში. შემცირებული ვაჭრობა, კლება უცხოური ინვესტიციები და გაზრდილი ეკონომიკური არასტაბილურობა გამოწვევებს უქმნიდა რეგიონის ეკონომიკურ უსაფრთხოებას, რაც მოითხოვს სტრატეგიულ ზომებს სტაბილური ეკონომიკური ზრდის შესანარჩუნებლად.

და ბოლოს, არაბულმა გაზაფხულს გავლენა მოახდინა კავკასიის ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. ენერგომომარაგების მარშრუტების პოტენციური შეფერხებები, ზემოქმედება ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურაზე და მოწყვლადობა, რომელიც გამოწვეულია რეგიონის ენერჯის ექსპორტზე დამოკიდებულებით, მოითხოვდა პროაქტიულ ზომებს ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

მოკლედ, ამ კვლევის შედეგები ხაზს უსვამს არაბული გაზაფხულის მრავალმხრივ გავლენას კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოების დინამიკაზე. აჯანყებების მოვლენებმა და შედეგებმა გავლენა მოახდინა სტაბილურობაზე, ეთნიკურ დამაბულობაზე, ექსტრემისტულ ჯგუფებზე, რუსეთის ურთიერთობებზე რეგიონთან და ეკონომიკურ და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებაზე. ამ დასკვნების გაგება

გადამწყვეტია არაბული გაზაფხულის შემდგომ კავკასიის უსაფრთხოების ლანდშაფტის ფორმირების ფაქტორების რთული ურთიერთქმედების გასაგებად.

7.2 შედეგები და სამომავლო მოსაზრებები

ბოლო ქვეთავში განიხილება კვლევის შედეგების უფრო ფართო შედეგები და გთავაზობთ წინადადებებს მომავალი კვლევისა და პოლიტიკის მოსაზრებებისთვის. იგი ხაზს უსვამს კავკასიაში უსაფრთხოების გამოწვევების გადაჭრის მნიშვნელობას, რეგიონული თანამშრომლობის ხელშეწყობას და არაბული გაზაფხულის შემდგომ განვითარებადი დინამიკის გააზრებას.

ამ კვლევის შედეგებს რამდენიმე გავლენა აქვს პოლიტიკის შემქმნელებსა და მკვლევარებზე. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია კავკასიის რეგიონში უსაფრთხოების გამოწვევების მოგვარება. არასტაბილურობა, ეთნიკური დამაბულობა და ექსტრემისტული ჯგუფების არსებობა მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის რეგიონულ სტაბილურობას და ეფექტურად უნდა მოგვარდეს ყოვლისმომცველი სტრატეგიებით, რომლებიც ხელს შეუწყობს დიალოგს, ინკლუზიურობას და სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

მეორეც, რეგიონული თანამშრომლობის ხელშეწყობა აუცილებელია კავკასიაზე არაბული გაზაფხულის გავლენის შესამცირებლად. რეგიონის ქვეყნებს შორის ერთობლივმა ძალისხმევამ შეიძლება გააძლიეროს უსაფრთხოება, ხელი შეუწყოს კონფლიქტების მოგვარებას და ხელი შეუწყოს ეკონომიკურ ინტეგრაციას. ნდობის ჩამოყალიბება და კონსტრუქციულ დიალოგში ჩართვა რეგიონული თანამშრომლობის ძირითადი კომპონენტებია.

მესამე, არაბული გაზაფხულის შემდგომ განვითარებადი დინამიკის გაგება მოითხოვს შემდგომ კვლევას. გრძელვადიანი შედეგების გამოკვლევა, არსებული პოლიტიკის ეფექტურობის შეფასება და ადგილობრივ, რეგიონულ და გლობალურ

აქტორებს შორის ურთიერთქმედების ანალიზი ღირებულ აზრს მისცემს პოლიტიკოსებსა და მკვლევარებს.

პოლიტიკის თვალსაზრისით, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პრიორიტეტს კავკასიაში სტაბილურობის, ინკლუზიურობისა და ეკონომიკური განვითარებისათვის. დემოკრატიული რეფორმების მხარდაჭერა, ადამიანის უფლებების ხელშეწყობა და სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობის აღმოფხვრა განუყოფელია რეგიონში მდგრადი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

გარდა ამისა, პოლიტიკის შემქმნელებმა უნდა ჩაერთონ დიპლომატიურ ძალისხმევაში, რათა გააძლიერონ ურთიერთობები გარე აქტორებთან და გამოიყენონ მათი მხარდაჭერა რეგიონული სტაბილურობისთვის. გლობალურ ძალებთან და მეზობელ ქვეყნებთან ერთობლივმა ინიციატივებმა შეიძლება ხელი შეუწყოს უსაფრთხოების თანამშრომლობის გაძლიერებას და გამოწვევების წინაშე მდგრადობის გაზრდას.

დასასრულს, კვლევის შედეგები ხაზს უსვამს უსაფრთხოების გამოწვევების გადაჭრის აუცილებლობას, რეგიონული თანამშრომლობის ხელშეწყობას და კავკასიაში არაბული გაზაფხულის შემდგომ განვითარებადი დინამიკის გაგებას. ამ შედეგების გათვალისწინებით, პოლიტიკის შემქმნელებს და მკვლევარებს შეუძლიათ იმუშაონ რეგიონში სტაბილურობის, მშვიდობისა და კეთილდღეობის ხელშეწყობაზე.

ბიბლიოგრაფია

1. Dabashi, H. (2012). *The Arab Spring: the End of Postcolonialism*. London, New York: Zed Books
2. Hellet, M. (2012). *One Year of the Arab Spring: Global and Regional Implications*
3. Markedonov, S (2012). *The Caucasus and the Middle East*
4. Werrel, C. 2013. "The Arab Spring and Climate Change". Center for American Progress
5. Stern, Jessica. *The Ultimate Terrorists*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1999.
6. Plakoudas, S. 2017 " Causes of the Arab Spring: A Critical Analysis", Center for International Strategic Analyses (KEDISA). *Security Studies: Theory and Practice*", Routledge Taylor and Francis Group,
7. Jeffrey Haynes "An Introduction to International Relations and Religion", second London, 2015;
8. Hoffman, Bruce, (2006), *Inside Terrorism*, p. 199, 206-207, 222,
9. ones, S. (2014). *The Impact of the Arab Spring on the South Caucasus: A Window of Opportunity or a Source of Instability?* *Caucasus Analytical Digest*, (62), 2-5.
10. Melander, E., & Paul, A. (2016). *The Arab Spring and Intrastate Conflict in the Caucasus and Central Asia*. *Nationalism and Ethnic Politics*, 22(4), 378-396.
11. Mejlumyan, A. (2015). *The Impact of the Arab Spring on the Regional Security of the South Caucasus*. *The Middle East Journal*, 69(3), 414-431.
12. Balayan, T., & Minasyan, S. (2017). *The Impact of the Arab Spring on Russia's South Caucasus Policy*. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, 25(3), 295-316.
13. Cooley, A. (2013). *The Syrian Civil War and the Challenge of Foreign Fighters from the North Caucasus*. *PONARS Eurasia Policy Memo*, (278), 1-4.
14. Baghirov, V. (2016). *The Influence of the Arab Spring on the National Security of Azerbaijan*. *Security Index*, 22(3), 325-334.
15. Wilson, A. (2013). *The Arab Spring's Potential Impact on Energy Security*. *Middle East Policy*, 20(3), 119-129.